
Dramaturgia je taká umelecká disciplína, ktorá má veľmi pohyblivé hranice. Ťažko určiť kde dramaturgia začína a kde končí, kedy a ako vstupuje do procesu tvorby intervencia režiséra. No nespochybniteľné je, že v múzických umeniach je to disciplína neobyčajne dôležitá. O. i. aj preto, že vytyčuje cestu od slova, literatúry ku komplexnému, syntetickému tvaru inscenácie. Je to možno vedecky nedokonalá metóda ako si všimnúť a posúdiť prítomnosť dramaturgie, je všimáť si aké tituly v dlhšom časovom období dramaturg iniciuje, aká je ~~ich~~ úroveň scénického ich naplnenia, aké zásahy do textu dramaturg urobil, aká koncepcia či interpretácia sa napokon realizuje.

Ak teda posudzujem tri práce Hgr. Miroslava Dacha Art. D., beriem do úvahy aj inú jeho tvorbu.

Dráma bratov Mrštíkovicov Mariša ť patrí k emblematickým dielam českej klasickej dramatiky. A je pozoruhodné, že dielo rýdzeho realizmu - až naturalizmu - žije aj v novších dobách, ako dokáže byť skvelým východiskom aj pre koncepcie z úplne iných poetík. Miroslav Dacho so svojim režisérom Lukášom Brutovským patrí k tým tvorcom, ktorí si originál ctia. Nemajú k nemu ^{však} pietny vzťah, ale usilujú sa hľadať v texte tie motívy, ktoré môžu súzvučať s dňom. V inscenácii HA divadla tiež prišlo k posunu, povedal by som, že od sociálnomravného obrazu k expresívnemu pásnu o odvekej pliahe civilizácie - egoizmu, mamonárstve, absencie empatie, násiliu. Na jednej strane sa tu zachoval priestor originálnej Mariše, na strane druhej sa on traktuje súčasnými vyjadrovacími prostriedkami. Znamená to, že sa všetko to ^{čo} bratia Mrštíkovic napísali sa vyostreje, zbavuje časového i regionálneho koloritu. Jednoducho povedané Dachova úprava a Brutovského réžia tenduje až k

epickému divadlu, priam brechtovského typu. Ostrosť, skratka, herecká expresia, rytmus i tempo vytvárajú obraz nepastelového typu, skôr čosi ako drevoryt. Na starej látke vznikol obraz celkom o dnešnom človeku, o dnešnej societe.

Karvašova Polnočná omša už v čase svojho vzniku predstavovala nezvyčajne kritický obraz. Písalo sa vtedy o nej ako o analýze slovenského malomeštiactva. No, autor - podľa mňa - mieril ďalej. Napísal drámu štedrovečernej situácie ako úntesenciu dejín tohto národa, o jeho ceste na ľudské mravné dno. Dachova úprava ako by vypočula tento tón a motív textového originálu. Už v čase vzniku hry sa výjavy v drevárni považovali z ilustratívne, odťažité a spôsobovali aj nemalé inscenačné problémy. Jednoducho Karvaš potreboval vytvoriť protipól kubišovskému salónu, čosi ako iskierku nádeje. Čas ukázal, že tá iskierka rýchlo vyhasla. Je logické, že "obetou" najväčšieho zásahu do textu bolo vynechanie tohto pásma. Bolo to rozhodnutie múdre a priam nevyhnutné, ak by Karvašovo poslanstvo malo zaznieť dnes a tu. Iných zásahov do textu je málo. Dramaturgia v tomto ohľade brilancii autorových dialógov a situácii prezieravo uverila.

Onen posun k vyššej miere zovšeobecnenia inscenátori zabezpečili rýdzo scénickými prostriedkami, scénografiou Toma Cillera a zrižná - diváci sú tichými hosťami vianočného stretnutia rodiny, ktorá je tak tragicky - a tak po slovensky - rozpoltená. Obraz mravnej biedy je dostatočne energický.

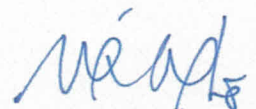
Televízny záznam, ktorý sme mali k dispozícii je však len torzom skutočnej podobe inscenácie. Ja sa pri úsŕdku opieram predovšetkým o divadelnú verziu.

Božena Slančíková Timrava sa dnes viac inscenuje ako číta. Dokladá to celý rad pozoruhodných inscenácií, ktoré v tejto autorke z malých dediniek objavili skvelé diagnózy nášho sociálneho, mravného života. Miro Dacho pre rozhlasovú adaptáciu si vybral

novelu Záplava. No nie je to klasická dramatizácia, skôr fičér vysielaný v cykle Naša zabudnutá klasika. Zo spisovateľky ^uur/bil autor rozhlasovej verzie prvú slovenskú vojnovú repertérku, ktorá v časoch prvých týždňov ČSR nahráva rozhovory a situácie z búrlivých dní v Ábelovej. Zároveň fiktívnu archívnu nahrávku konfrontuje v komentári s ohlasmi kritikov /Maťuška, Kusý / z päťdesiatych rokov, predkladajúci čitateľovi pokrivený obraz autorkiných zistení. Toto rozhlasové dielko je nepochybne dosť odvážne, dosť experimentátorské, no v každom prípade komunikatívne. Jednak sprístupňuje fragmenty z pôvodnej novely a potom približuje aj autorkin prozaičský typ a aj jej životné osudy. Prístup je teda nepocybne tvorivý. A nedá sa povedať, že ^{by}skresľoval Timravu ako spisovateľku a občianku.

Ako som už predostrel, pri písaní tohto posudku, svoje stanovisko opieram aj o znalosť iných Dachových prác. Výsledkom teda je odporúčanie akceptovať predložené práce v habilitačnom konaní a po završení konania udeliť Mgr. Miroslavovi Dachovi titul docent.

Bratislava 4.4. 2017

prof.dr. Vladimír Štefko, CSc.